

Respons

Somaliske klaner og grupper på Afrikas Horn

- Hvilke generelle likhetstrekk og forskjeller er det mellom somaliere i landene på Afrikas Horn?

Innledning

Denne responsen skisserer de viktigste kjennetegnene ved befolkningen i de somaliske kjerneområdene på Afrikas Horn. Dette er en omfattende tematikk, og responsen er i første rekke ment å være en veileder som beskriver enkelte likhetstrekk og forskjeller i levesett og samfunnsforhold i de ulike områdene. Temaene som er belyst omfatter klientilhørighet, næringsveier, språkforhold, kvinners stilling samt stabilitet og sikkerhet. Publikasjonene i referanselista gir mer uttømmende informasjon om de forskjellige temaene.

Responsen er blant annet basert på offentlig tilgjengelig informasjon som er utarbeidet av antropologer og andre Somalia-kjennere. Videre bygger responsen på samtaler Landinfo hadde med lokale og internasjonale ressurspersoner i Djibouti i oktober 2017, og i Somaliland (Nordvest-Somalia), Addis Abeba og Jigjiga (Etiopia) i april 2016. Det er også benyttet informasjon fra samtaler Landinfo har hatt med somaliere i Somalia og Nairobi (Kenya) ved flere ulike anledninger det siste tiåret.

For øvrig vises det gjennomgående til flere av Landinfos egne publikasjoner som beskriver enkelttemaer i denne responsen mer inngående.

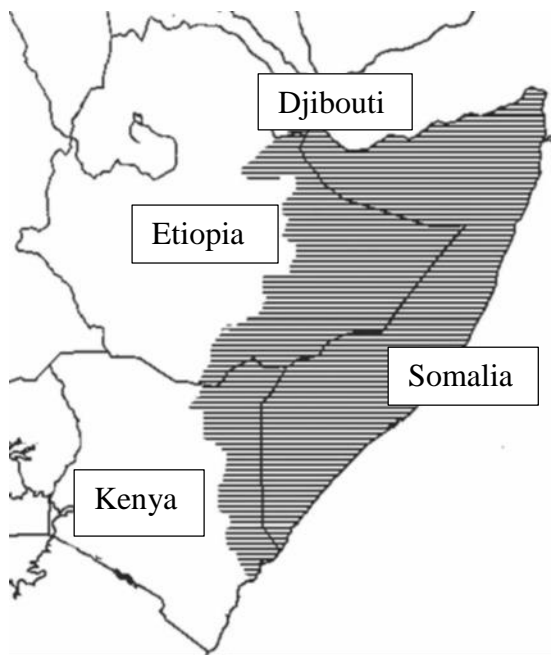
Geografisk område

Den somaliske befolkningen lever spredt over et stort geografisk område på Afrikas Horn, det vil si i Somalia, Etiopia, Kenya og Djibouti.¹ Landegrensene som ble etablert på slutten av 1800-tallet av de ulike kolonimaktene, går gjennom områdene med somalisk befolkning, og er ikke skillelinjer som markerer forskjeller i den nomadiske befolkningens tradisjoner, kultur eller opplevde tilhørighet (Lewis 1999, s. 8; Ambroso 2002, s. 4; IRB 1992). Dette gjør det

¹ Dette var ikke minst et problem under borgerkrigen nord i Somalia på slutten av 1980-tallet, da flere hundretusen mennesker fra Nordvest-Somalia flyktet over grensen til Etiopia. Å skille mellom flyktninger og lokale innbyggere som så muligheter til å få del i matrasjoner, var en utfordring for UNHCR (Ambroso 2002, s. 1).

vanskelig å slå fast hvor folk er hjemmehørende, det vil si hvilket statsborgerskap enkeltpersoner har, fordi fravær av ID-dokumenter er normen mer enn unntaket i disse områdene.

Det somaliske flagget med sin hvite femkantede stjerne på lyseblå bakgrunn, refererer til den enhetlige somaliske befolkningen som befinner seg innenfor de fem somaliske områdene Somalia, Somaliland (Nordvest-Somalia), Djibouti, Somali-regionen i Etiopia og Nordøst-provinsen i Kenya.

Det er hovedsakelig etniske somaliere som bor i de (omtrentlige) skraverte områdene (kartet er hentet fra Lewis 2015).

Klan, identitet og tilhørighet blant somaliere

Klanan er den viktigste sosiale gruppen for somaliere og har derfor en sentral plass i deres identitet. Dette gjelder enten de bor i Somalia eller i et av de andre somaliske områdene.

Som beskrevet i temanotatet «Somalia: Klan og identitet» (Landinfo 2015, s. 5) er klantilhørighet i prinsippet basert på slektskap og er derved noe man ikke kan velge.² De nomadiske klanfamiliene hawiye, darood, dir og issaq, og de ulike klanene og underklanene deres, er transnasjonale, og lever i områder som omfatter deler av nabolandene Etiopia, Kenya og Djibouti.

Djibouti er dir-klanen issas hjemtrakter (*deghan/degaan* på somali). Issa-området strekker seg inn i Somaliland med byen Zeila som det sentrale knutepunkt for issaene her. I byen Dire Dawa i Somali-regionen i Etiopia er ca. 24 prosent av befolkningen etniske somaliere, og majoriteten av disse er trolig issa (Ambroso 2002, s. 7).

² Blant jordbruksklanene Digil og Rahanweyn, som omtales senere, er imidlertid en form for adopsjon mulig, og de(n) adopterte blir en del av adoptivklanen.

Båndene mellom issaene i Etiopia og Djibouti er sterke. Det henger sammen med utstrakt handelsvirksomhet – ikke minst den omfattende khat-handelen (Jeffrey 2017a; Chatham 2010; Gebizza 2009).³ Dire Dawa er også sete for issa-klanens tradisjonelle overhode, ugasen, noe som forsterker de sosiale og kulturelle båndene mellom issaene i Djibouti og Etiopia (Iye 2013). For øvrig er Djiboutis president Ismail Omar Guelleh issa og født i Dire Dawa.⁴

I Jijiga, hovedstaden i Somali-regionen i Etiopia, er 99 prosent av befolkningen etniske somaliere (Wikipedia 2017b). Majoriteten av somaliene i Somali-regionen tilhører darood-klanen ogaden, mens issaq, gadabursi og issa er tallmessig små klaner i denne regionen.

De agropastoralistiske klanfamiliene digil og rahanweyn (også kjent som mirifle) derimot er i all hovedsak lokalisert innenfor Somalias grenser i områdene mellom elvene Juba og Shabelle. Disse klanfamiliene har ingen tradisjonell/historisk forankring i områder utenfor Sør-Somalia.

Andre befolkningsgrupper

I den sørlige delen av Somalia bor det også befolkningsgrupper med et ikke-etnisk somalisk opphav. Dette er bantuer (*jareer* på somali), benadir-befolkningen og bajuni-befolkningen (Landinfo 2005a; Landinfo 2009; Landinfo 2010). I den grad disse gruppene lever i Djibouti eller Somali-regionen, er det kun som flyktninger eller migranter. Bajuni derimot lever også langs den kenyanske kysten fra grensen til Somalia og sørover til byen Lamu.

De marginaliserte gruppene midgan, yibir og tumaal, som tradisjonelt har vært yrkesgrupper, lever spredt i alle de somaliske områdene på Afrikas Horn. Disse gruppene har generelt sett den samme lave sosiale og økonomiske statusen uavhengig av hvor de er bosatt (Landinfo 2016).

Levesett

I Somalia, inkludert utbryterrepublikken Somaliland, har nomadene tradisjonelt utgjort den største befolkningsgruppen. Selv om mange i dag lever i byer og tettsteder for kortere eller lengre tid, mener man at store deler av befolkningen fortsatt har et nomadisk levesett (Ahmed et al. 2016; Bryld et al. 2014, s.14). I Djibouti derimot lever nesten 80 prosent av befolkningen i hovedstaden. Majoriteten av disse er somaliere (SNL 2017).

Økonomien i Djibouti er i hovedsak basert på handelsvirksomheten fra havnen. Til sammen står handels- og tjenestesektoren for nesten 80 prosent av BNP (SNL 2017). Dette står i motsetning til forholdene i Somalia og Somaliland, hvor husdyrhold, jordbruk og pengeoverføringer er de viktigste inntektskildene. Men selv om dyrehold er en langt mindre

³ I forbindelse med tørken i Somali-regionen i Etiopia i 2015/ 2016, opplyste ulike talspersoner Landinfo møtte våren 2016, at issaene var blant de hardest rammede. Kildene fortalte at folk søkte seg til nær og fjern slekt i andre områder både i regionen, til Somaliland og ikke minst til Djibouti (internasjonale kilder B og E, møter i Addis Abeba april 2016; kilde N møte i Jijiga april 2016). Kilde N mente for øvrig at Djibouti har vært det tradisjonelle målet for migranter fra Somali-regionen i Etiopia.

⁴ Issa-klanen består av seks underklaner; Elaye, Waladon/Hawleqade, Holle/Furlaba, Horrone, Urweyne og Wardiq. De tre førstnevnte ses på som etterkommerne av klanens stamfar Sheikh Issa. De tre andre klanene var opprinnelig andre lokale klaner som over tid er blitt integrert i issa-klanen blant annet gjennom ekteskap. Elaye er den største, og den består av subklanene Reer Mussa (Saad Mussa og Yonis Mussa «Odahgob») og mamasan. Mamasan er den mest innflytelsesrike subklanen i Djibouti, og dette er også presidentens subklan. Mamasan-klanen har også størst utbredelse i Zeila-området i Somaliland (Ambroso 2002, s. 7).

viktig næringsvei i Djibouti enn i Somalia og i Somali-regionen i Etiopia, er landet et viktig transittland og utskipningshavn for kameler og småfe til gulfstatene.⁵

Jordbrukssektoren i Djibouti er liten, og landet importerer størstedelen av mat og forbruksvarer. Bruttonasjonalproduktet, BNP, per innbygger i Djibouti var i 2015 anslått til 1862 amerikanske dollar, det vil si ca. 16 000 norske kroner. Dette var betydelig høyere enn i Somalia (426 dollar) og Etiopia (646 dollar) (Wikipedia 2017a).⁶

I Somali-regionen i Etiopia lever anslagsvis 86 prosent av befolkningen på landsbygda, og størstedelen er pastoralister (Jackson 2011, s. 13).

Kamelhold er en viktig næringsvei på Afrikas Horn. Her fra Somali-regionen i Etiopia på vei fra Jijiga til Wajale (Foto: Grethe Neufeld).

Med sitt betydelige internasjonale nærvær, skiller Djibouti seg markant fra de andre somaliske områdene på Afrikas Horn. Djibouti by er en kosmopolitisk smeltedigel hvor somaliere, afarer, arabere, asiater og vesterlendinger preger gatebildet (Jeffrey 2017b; lokal kilde A og internasjonale kilder A, B, C, D, møter i Djibouti oktober 2017). Mens det i Djibouti by er kirker og moskeer nesten side om side, finnes det i dag ingen kirker i Somalia. Både Somalia og utbryterrepublikken Somaliland har byer av en viss størrelse, men de mangler det etniske og kulturelle mangfoldet som Djibouti har.

Den store utfordringen i alle somaliområdene – og i hele regionen – er den betydelige andelen unge mennesker og mangelen på arbeid. Mer enn 70 prosent av befolkningen i Somalia er under 30 år, og ledigheten blant unge i alderen 14-29 år er også på nærmere 70 prosent (UNDP 2012,

⁵ Husdyrhold i Djibouti utgjør knappe 3-5 prosent av BNP, men er likevel hovedinntektskilden for 90 prosent av befolkningen på landsbygda. Det henger sammen med at majoriteten av dem som driver med husdyr, er fattige nomader som ikke driver kommersielt (Brass 2007, s.vi).

⁶ BNP kan ses på som et produksjons -og velstandsnivå for et land, målt som total verdiskapning i løpet av et år, delt på antall innbyggere i landet (Wikipedia 2017a). Dette er altså ikke inntekt per innbygger, og inntektsnivået kan selvsagt ligge over og under BNP per innbygger.

s. xix). I Djibouti er tallene bare marginalt bedre (World Bank 2013; internasjonale kilder A, B, C, D, møter i Djibouti oktober 2017). Utfordringene i Somali-regionen i Etiopia er de samme; høy ledighet og mangel på muligheter (møter i Jigjiga og Addis Abeba, april 2016).

Språk og dialekter

Foruten å være det dominerende språket for hele befolkningen i Somalia, er somali også førstespråket til den somaliske befolkningen i Djibouti, Etiopia og Kenya. Det er riktignok dialektale forskjeller, men de er ikke så markante at folk har problemer med å forstå hverandre.⁷ For en nærmere beskrivelse av dialektene som benyttes i disse områdene, se Landinfo 2011 (s. 7-8 og s. 11-12).

Undervisningsspråket i skolene er også forskjellig i de ulike landene. I Somalia, inkludert Somaliland, er undervisningsspråket somali og engelsk et fag, mens engelsk er undervisningsspråk i Kenya. I Djibouti er fransk undervisningsspråk på alle klassetrinn (Landinfo 2017).

I Somali-regionen i Etiopia er undervisningsspråket fra første til fjerde klassetrinn somali. Fra femteklasse er engelsk undervisningsspråk og amharisk et fag. I fjerntliggende områder hvor lærerkreftene kan ha mindre språkkompetanse, brukes trolig somali også på høyere klassetrinn (kilde F, møte i Addis Abeba april 2016).

Kvinneres stilling

Blant somaliere i alle de somaliske områdene på Afrikas Horn tilhører både menn og kvinner fars slektskapsgruppe. De fleste somaliere forholder seg til større familienettverk hvor rolle- og arbeidsfordeling er kjønnsbestemt, og hvor mannen fortsatt er familiens overhode. Det finnes ikke systematiske studier av ekteskapsmønstre i noen av de somaliske områdene (se også Landinfo 2014).⁸ På en del områder skiller likevel kvinners stilling i Djibouti seg fra situasjonen i de andre somaliske områdene.⁹

Familielovgivningen i Djibouti er en blanding av islamsk lov, tradisjonell rett og vestlig (fransk) rettspleie (IRB 2015; Code de la Famille 2001). Loven gir blant annet kvinner rett til skilsmisse uten ektemannens samtykke, hvis hun har vært utsatt for mishandling, utroskap, manglende underhold m.m. Men det er trolig i første rekke kvinner fra velstående familier i hovedstaden som vinner frem hvis ektemannen motsetter seg skilsmisse (IRB 2015; 2013a; 2013b).

⁷ Det viktigste dialektskillet er mellom *max-aad-tiri* som brukes i de nordlige og sentrale delene av Somalia og i de somaliske områdene i nabolandene, og *max-aa-rabtaa* (*max-aa-jira*) eller may-dialektene som hovedsakelig brukes i jordbruksområdene i Sør-Somalia (se Landinfo 2011, s. 6). Forskjellen mellom disse to hovedgruppene er beskrevet som forskjellen mellom spansk og portugisisk.

⁸ Medlemmer av nomadiske klaner har tradisjonelt inngått ekteskap med personer som tilhører andre klaner og subklaner. I jordbruksklanene derimot er eksempelvis fetter/kusine-ekteskap relativt vanlig.

⁹ Ett eksempel som er svært slående og beskrivende for det handlingsrommet kvinner i Djibouti har, i alle fall de som tilhører det øvre samfunnsjiktet, var en observasjon på kaffebaren i det fasjonable Hotel Kempinski i Djibouti by høsten 2017. En somalisk mann, tydeligvis en eldrerepresentant som nøt stor respekt blant andre somaliere, drakk kaffe med to unge somaliske kvinner. Begge kvinnene var kledd i vestlige antrekk, hadde udekket hår og jeans. Dette er på mange måter illustrerende for situasjonen i Djibouti, men ville være utenkelig å se i Mogadishu eller Hargeisa.

I Somalia er familieloven fra 1975 i prinsippet fortsatt gjeldende rett.¹⁰ Denne loven gir kvinner langt på vei like rettigheter som menn når det gjelder ekteskap og skilsmisse. I praksis har imidlertid loven aldri blitt etterlevd, og folk flest har forholdt seg til tradisjonelle (islamske) regler som innebærer at det kun er mannen som står fritt til å skille seg. Samtidig er skilsmisser vanlig blant somaliere, likeledes gjengifte – også for kvinner (se Landinfo 2014, s.16).

Arrangerte ekteskap er normen i alle de somaliske områdene. Grensegangen mellom et arrangert ekteskap og et tvangsekteskap er i mange tilfeller vanskelig å trekke. Den djiboutiske familieloven slår fast at ekteskap bare kan inngås når begge parter samtykker, og når begge er over 18 år. Samtidig viser statistikk fra 2007 at 3,5 prosent av kvinner på landsbygda i aldersgruppen 15 til 45 år hadde giftet seg før de fylte 15 år.¹¹ Tilsvarende gjaldt for 2,8 prosent av kvinner i samme aldersgruppe bosatt i byene. Henholdsvis 13,6 og 9,4 prosent hadde giftet seg før de var 18 år (IRB 2013a).¹²

Forekomsten av kjønnslemlestelse (FGM) blant unge kvinner er trolig noe lavere i Djibouti enn i de øvrige somaliske områdene. Tall fra 2016 indikerer at mer enn 97 prosent av kvinner over 40 år i Djibouti hadde gjennomgått kjønnslemlestelse, mens tallet for jenter i aldersgruppen 10 til 19 år kun var 19 prosent (IRB 2016). Kjønnslemlestelse har for øvrig vært kriminalisert i Djibouti siden 2009, og kan medføre inntil ett års fengselsstraff og bøter på 100 000 djiboutiske franc (tilsvarer ca. 7000 norske kroner). Det finnes et par eksempler på at noen er dømt for overtredelser av loven (IRB 2016). Tilsvarende lovgiving finnes i Kenya¹³ og i Etiopia¹⁴, men ikke i Somalia (Daly 2016; Ras-Work 2009).

Stabilitet og sikkerhet

Somaliland (Nordvest-Somalia) har vært skånet for de væpnede konfliktene som har preget Sør- og Sentral-Somalia på 1990- og 2000-tallet. Selv om infrastrukturen i blant annet Hargeisa lå i grus etter massiv bombing i 1988, har man i årene etter 1991 lyktes i å gjenoppbygge området og skape stabile politiske og sikkerhetsmessige forhold.

Djibouti har etter uavhengigheten i 1977 hovedsakelig vært fredelig. Unntaket er konflikten mellom væpnede afargrupper og myndighetene som pågikk i første halvdel av 1990-tallet i den nordlige delen av landet. Disse relativt fredelige leveforholdene står i sterk kontrast til situasjonen for dem som vokste opp i Mogadishu og andre konfliktrammede områder i Sør-Somalia på 1990- og 2000-tallet. De har erfart ødeleggelser, væpnet konflikt, tap av familiemedlemmer, tidvis avbrutt skolegang og utrygghet.

Somali-regionen i Etiopia er i likhet med Somalia preget av manglende utvikling og svært begrenset tjenestetilbud. Konfliktbildet er imidlertid et annet og mer skiftende. Det er også langt mer avgrenset geografisk (se Landinfo 2017; Jackson 2011).

¹⁰ Det samme gjelder i utbryterrepublikken Somaliland.

¹¹ Etter Landinfos vurdering er det ikke grunn til å tro at situasjonen er vesentlig endret i løpet av de siste ti årene.

¹² Det er på samme måte som i Somalia uvanlig at en ung, ugift kvinne lever alene. Både kvinner og menn lever med foreldre og slekt til de gifter seg. Skilte kvinner vil om mulig vende hjem til sin slekt, men det er sosialt akseptabelt for skilte og enker å leve alene sammen med sine barn (IRB 2013b).

¹³ Anslagsvis 94 prosent av de etnisk somaliske kvinnene i Nordøst-Kenya er kjønnslemlestet (Kenya Bureau of Statistics 2015, s. 334).

¹⁴ Ca. 80 prosent av kvinnene i Somali-regionen i Etiopia er kjønnslemlestet. Den reviderte etiopiske straffeloven av 2005 har et lovforbud mot FGM, og strafferammen er fra tre måneder til inntil ti års fengsel (Ras-Work 2009).

Om Landinfos responser

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) innhenter og analyserer informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet (UDI), Utlendingsnemnda (UNE) og Justis- og beredskapsdepartementet har behov for kunnskap om.

Landinfos responser er basert på opplysninger fra nøye utvalgte informasjonskilder, og kan bygge på både skriftlig og muntlig kildemateriale. Opplysningene er behandlet i henhold til [anerkjente kvalitetskriterier for landinformasjon](#) og [Landinfos retningslinjer for kilde- og informasjonsanalyse](#).

En respons er et svar på konkrete spørsmål som saksbehandlere i utlendingsforvaltningen har stilt Landinfo, og er ikke ment å være utfyllende redegjørelser for et tema. Responsene er utarbeidet innenfor korte frister, og kildegrunnlaget er ikke alltid like bredt som i våre temanotater.

Landinfo er en faglig uavhengig enhet, og informasjonen som presenteres, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos responser gir heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som omtales.

Referanser

Skriftlige kilder

- Ambroso, G. (2002, mars). *Clanship, Conflict and refugees: An Introduction to Somalis in The Horn of Africa*. [s.l.]: [s.n.]. Tilgjengelig fra <http://dspace-roma3.caspur.it/bitstream/2307/4150/1/Clanship.%20conflict%20and%20refugees%20An%20introduction%20to%20Somalis%20in%20the%20Horn%20of%20Africa.pdf> [lastet ned 27. november 2017]
- Ahmed, S., Livingstone, J., Shibeshi, A. & Pasiecznik, N. (2016, 19. desember). *Who calls the shots? Adapting traditional land governance in Somalia*. Wageningen. ILEIA. Tilgjengelig fra <https://www.ileia.org/2016/12/19/calls-shots-adapting-traditional-land-governance-somalia/> [lastet ned 13. desember 2017]
- Brass, J. (2007). *The Political Economy of Livestock Policy: The Case of Djibouti*. Djibouti: IGAD Livestock Policy Initiative. Tilgjengelig fra https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1127482 [lastet ned 13. desember 2017]
- Bryld, E., Kamau, C. & Sinigalla, D. (2014). *Analysis of Displacement in Somalia*. Washington, D.C.: Global Program on Forced Displacement. World Bank Group. Tilgjengelig fra <http://documents.worldbank.org/curated/en/889591468321538763/pdf/932380WP0P12640t0DC0edits09012014.pdf> [lastet ned 13. desember 2017]
- [Code de la Famille] (2001). *Loi n°152/AN/02/4ème L portant Code de la Famille*. Tilgjengelig fra <http://www.ilo.org/dyn/natlex/docs/ELECTRONIC/75293/78258/F145881385/DJI-75293.pdf> [lastet ned 27. november 2017]
- Daly, C. (2016, 29. juli). Somali Government pledges to fight FGM at first national forum. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <https://www.theguardian.com/world/2016/jul/29/somali-government-pledges-to-fight-fgm-at-first-national-forum> [lastet ned 27. november 2017]
- Gebizza, E. (2009, 31. desember). Khat in the Horn of Africa: Historical perspectives and current trends. *Journal of Ethnopharmacology* 132(3), s. 607-614. Tilgjengelig fra <https://pdfs.semanticscholar.org/28d3/43bf8d13b511098654c178fb7593fc7c437e.pdf> [lastet ned 27. november 2017]
- IRB, dvs. Immigration and Refugee Board of Canada (1992, 1. januar). *The Horn of Africa: Multiple Citizenship of the Ethnic Somalis*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra Refworld <http://www.refworld.org/docid/3ae6a81120.html> [lastet ned 27. november 2017]

Respons: Somaliske klaner og grupper på Afrikas Horn

- IRB (2013a, 4. mars). *Djibouti: Forced marriage, including the frequency and the consequences of refusing such a marriage; state protection and government services available*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra Refworld <http://www.refworld.org/country,...DJI,,51cc2bfa4,0.html> [lastet ned 27. november 2017]
- IRB (2013b, 5. mars). *Djibouti: Treatment of women who are single, divorced or living alone, including access to housing, employment and social services; government support services, including the possibility of obtaining financial assistance from the government in order to return to school*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra Refworld <http://www.refworld.org/country,...DJI,,51ab31424,0.html> [lastet ned 27. november 2017]
- IRB (2015, 18. august). *Djibouti: How a woman may obtain a divorce without the consent of her husband; whether a divorced woman may remarry under sharia law, including whether the Sharia marriage certificate must mention the divorce (2010-August 2015)*. Ottawa: IRB. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/country,...DJI,,577b671f4,0.html> [lastet ned 27. november 2017]
- IRB (2016, 10. juni). *Djibouti: The practice of female genital mutilation (FGM), including the legislation prohibiting the practice, state intervention and the prevalence among the general population, the Midgan [Gaboye] and other ethnic groups or clans (2013-May 2016)*. IRB. Tilgjengelig fra <http://www.refworld.org/country,...DJI,,577b65b44,0.html> [lastet ned 27.11.2017]
- Iye, A. M. (2013, 30. august). *Le Xeer: quels enseignements pour la construction d'une gouvernance démocratique endogène? Ali Moussa Iye* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://www.alimoussaiye.com/blog-ecrits--publications/le-xeer-quels-enseignements-pour-la-construction-dune-gouvernance-dmocratique-endogne> [lastet ned 27. november 2017]
- Jackson, E. (2011, juni). *The Role of Education in Livelihoods in the Somali Region of Ethiopia*. Medford, MA: Feinstein International Center, Tufts University. Tilgjengelig fra https://www.scribd.com/fullscreen/60040579?access_key=key-2eu9ayee9nechz1qx7xw [lastet ned 27. november 2017]
- Jeffrey, J. (2017a, 12. mars). *Khat in Horn of Africa: A Scourge or Blessing? Inter Press Service*. Tilgjengelig fra <https://thewire.in/116796/khat-africa-ethiopia/> [lastet ned 27. november 2017]
- Jeffrey, J. (2017b, 4. april). *Djibouti: An Oasis in the wilderness. New African Magazine*. Tilgjengelig fra <http://newafricanmagazine.com/djibouti-oasis-wilderness/> [lastet ned 27. november 2017]
- Kenya National Bureau of Statistics (2015, desember). *Kenya Demographic and Health Survey 2014*. Nairobi: Kenya National Bureau of Statistics. Tilgjengelig fra <https://dhsprogram.com/pubs/pdf/fr308/fr308.pdf> [lastet ned 13. desember 2017]
- Majid, N. (2010, september). *Livestock trade in the Djibouti, Somali and Ethiopian Borderlands*. London: Chatham House. Tilgjengelig fra http://www.fao.org/fileadmin/user_upload/drought/docs/chatham%20house%20majid%20djibouti%20livestock.pdf [lastet ned 27. november 2017]
- Landinfo (2005, 8. april). *Jareer (bantu) befolkningen i Somalia*. Oslo: Landinfo.
Notatet er tilgjengelig for utlendingsforvaltningen i Landdatabasen.
- Landinfo (2009, 17. desember). *Somalia: Reer Hamar*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/1091/1/1091_1.pdf [lastet ned 27. november 2017]
- Landinfo (2010, 16. februar). *Somalia: Bajuni-øyene*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/1147/1/1147_1.pdf [lastet ned 27. november 2017]
- Landinfo (2011, 22. juli). *Språkforhold og dialekter*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra http://landinfo.no/asset/1707/1/1707_1.pdf [lastet ned 27. november 2017]
- Landinfo (2014, 23. april). *Somalia: Ekteskap og skilsmisse*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/2859/1/2859_1.pdf [lastet ned 27. november 2017]
- Landinfo (2015, 1. oktober). *Somalia: Klan og identitet*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3232/1/3232_1.pdf [lastet ned 27. november 2017]

Respons: Somaliske klaner og grupper på Afrikas Horn

- Landinfo (2016 12. desember). *Somalia: lavstatusgrupper*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3476/1/3476_1.pdf [lastet ned 27.11.2017]
- Landinfo (2017, 6. mars). *Etiopia: ONLF i Somali-regionen og reaksjoner fra myndighetene*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3511/1/3511_1.pdf [lastet ned 27. november 2017]
- Landinfo (2017, 9. november). *Djibouti: Språkforhold*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra https://landinfo.no/asset/3628/1/3628_1.pdf [lastet ned 27. november 2017]
- Lewis, A. (2015). *Security, Clans and Tribes: Unstable Governance in Somaliland, Yemen and the Gulf of Aden*. Palgrave Macmillan. Tilgjengelig fra http://gjob.firebirdnews.com/security_clans_and_tribes_unstable_governance_in_somaliland_yemen_and_the_gulf_of_aden.aspx [lastet ned 13. desember 2017]
- Lewis, I. M. (1961). *A Pastoral Democracy*. London: International African Institute.
Ny utgave 1999, Oxford: James Currey.
- The Prohibition of Female Genital Mutilation Act (2011, 30. september). *The Prohibition of Female Genital Mutilation Act*. Tilgjengelig via <https://www.law.georgetown.edu/rossrights/chapters/documents/ProhibitionofFemaleGenitalMutilationAct2011.pdf> [lastet ned 13. desember 2017]
- Ras-Work, B. (2009, 21. mai). *Legislation to address the issue of female genital mutilation (FGM)*. Addis Abeba: United Nations Division for the Advancement of Women. Tilgjengelig fra http://www.un.org/womenwatch/daw/egm/vaw_legislation_2009/Expert%20Paper%20EGMGPLHP%200_Berhane%20Ras-Work%20revised_.pdf [lastet ned 13. desember 2017]
- SNL, dvs. Store norske leksikon. *Djibouti* (sist endret 19. januar 2017). Oslo: SNL. Tilgjengelig fra <https://snl.no/Djibouti> [lastet ned 27. november 2017]
- UNDP (2012, 28. september). *Somalia Human Development Report 2012: Empowering youth for peace and development*. New York: UNDP. Tilgjengelig fra <http://www.undp.org/content/undp/en/home/librarypage/hdr/Somalia-human-development-report-2012/> [lastet ned 27. november 2017]
- Wikipedia. *Liste over land etter BNP per innbygger* (sist endret 11. november 2017). Tilgjengelig fra https://no.wikipedia.org/wiki/Liste_over_land_etter_BNP_per_innbygger [lastet ned 27. november 2017]
- Wikipedia. *Jijiga* (sist endret 25. november 2017). Tilgjengelig fra <https://en.wikipedia.org/wiki/Jijiga> [lastet ned 27. november 2017]

Muntlige kilder

- Kilde F, møte i Addis Abeba april 2016.
- Kilder B og E, møter i Addis Abeba april 2016.
- Kilde N, møte i Jijiga april 2016.
- Lokal kilde A, møte i Djibouti 1. oktober 2017.
- Internasjonal kilde A, møte i Djibouti 1. oktober 2017.
- Internasjonal kilde B, møte i Djibouti 1. oktober 2017.
- Internasjonal kilde C, møte i Djibouti 1. oktober 2017.
- Internasjonal kilde D, møte i Djibouti 2. oktober 2017.

Respons: Somaliske klaner og grupper på Afrikas Horn

© Landinfo 2017

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarframstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.